

prof. PhDr. Brigita Šimonová, CSc. Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

Posudok oponentky na habilitačnú prácu PaedDr. Júliusa Lomenčíka, PhD.

Literárna a didaktická komunikácia v diachrónnom a synchrónnom kontexte stredoškolskej edukácie

PaedDr. Július Lomenčík, PhD. sa dlhodobo okrem iných aktivít zaoberá odborovou didaktikou, konkrétne vyučovaním slovenského jazyka a literatúry na všetkých stupňoch vzdelávania. V tejto oblasti je bohatá aj jeho publikačná činnosť či už v odborných štúdiách, alebo aj v ponuke metodických materiálov. Vo svojej habilitačnej práci viaceré poznatky a zistenia z publikovaných prác využil, no mal ambície, ako píše v úvode, o *trojdielnu dialektickú symbiózu literárnej a didaktickej komunikácie v diachrónnom a synchrónnom kontexte stredoškolskej edukácie*. Usiluje sa, aby jeho práca nemala charakter skladačky z predchádzajúcich a publikovaných štúdií, ale obohacuje ju o vlastné reflexie s prihliadnutím aj na spoločenský kontext vo vývine názorov na vyučovanie literatúry.

Prácu delí na dve časti. V prvej časti pod názvom **Literárna a didaktická komunikácia v diachrónii** sa pokúsil o pohľad do histórie a vybral si na to Prvé slovenské gymnázium v Revúcej. Tento historický exkurz ukazuje, že základy didaktiky slovenského jazyka a literatúry sa položili práve tu a nie ako sa uvádza v odbornej literatúre (Lapitka), že takéto uvažovanie vzniká až po roku 1918 – po vzniku prvej československej republiky. Na revúckom gymnáziu sa totiž vyučovala slovenčina a v slovenčine už v devätnástom storočí. Podrobne spracované názory dejateľov, ktorí participovali na vyučovaní uvedeného gymnázia ukazujú, že zamýšľanie sa nad koncepciou a metódami práce na hodinách *slovenskej reči* spolu s tvorbou učebníc a čítaniek tvoria základ didaktiky slovenského jazyka a literatúry. To považujeme za prínos Lomenčíkovej habilitačnej práce. Oceňujem, že v tomto prípade Dr. Lomenčík zvolil cestu, na ktorej do hĺbky prezentoval začiatky formovania základov didaktiky literárnej výchovy a vybral si na to Prvé slovenské gymnázium v Revúcej. Ponor do prostredia jednej strednej školy tak dáva obraz, od ktorého sa možno odraziť a zároveň je dôkazom, že otázky ako sprostredkovať žiakovi literárne dielo rezonovali už v devätnástom storočí.

Druhá časť práce **Literárna a didaktická komunikácia v synchrónii** je koncipovaná ako pohľad do vzdelávania literatúry na strednej škole cez jeden, z dnešného pohľadu najdôležitejší aspekt, pretože sa dotýka porozumenia textu. Ide o interpretačné modely s upriamením sa na poéziu, pretože na základe vlastných dotazníkových výskumov autor práce zistil, že práve interpretácia poézie robí učiteľom i žiakom najväčšie problémy. Napriek zúženosti na uvedený problém sa Lomenčíkovi podarilo aspoň čiastočne upozorniť na niektoré problémy a nepriamo dokázať, že akékoľvek reformy sú márne, ak ich vnútorne neprijme učiteľ. Problematika, tak ako ju Lomenčík koncipoval vo svojej habilitačnej práci, je pre mňa prijateľná, nedá sa očakávať, že pri takom zložitom predmete skúmania pôjde o celistvé a komplexné uchopenie, keďže vieme, že od čias Komenského základné otázky osvojovania si vedomostí a zručností, (dnes hovoríme o funkčnej gramotnosti) rezonujú vo všetkých dobách, zmenách a štátnych koncepciách. PaedDr. Lomenčík sa snaží na základe aj odbornej pedagogickej a psychologickkej literatúry poukázať na symbiózu literárnovedného poznania a pedagogickej odbornosti a zručnosti vzdelávania v slovenskom jazyku a literatúre a zároveň o pohľad, v ktorom je prítomná reflexia cez prizmu nových pedagogických dokumentov. Akceptujem aj to, že si problematiku literárnej a didaktickej komunikácie zúžil na interpretačný model v práci s básnickým textom, ktorý robí žiakom a aj učiteľom najväčšie problémy (ukázalo sa to v dotazníkovom prieskume). Lomenčík tu postupuje od všeobecného k jedinečnému, od dobových koncepcií ku konkrétnej práci s textom. Tým všeobecným je pohľad na didaktický model vyučovania literatúry od roku 1918, kde samozrejme, keďže išlo o československý vzdelávací systém, všeobecné požiadavky boli záväzné pre slovenskú a českú výučbu. Táto časť má rezervy, dalo by sa hovoriť o čítankách a ich koncepcii, pretože základom literárnej komunikácie boli práve ony. Takisto mi chýba hlbší prienik do príčin nenaplnenia snahy takmer vo všetkých koncepciách upriamiť pozornosť na text a jeho porozumenie v praxi. Tento exkurz je v takejto podobe skôr popisný než analytický.

Za pozitívum považujem v druhej časti aj sústredenie sa Dr. Lomenčíka na literárnovedný aspekt v príprave učiteľa v súvislosti s didaktickou komunikáciou, kde to dokladuje na literárno-didaktickej interpretácii Váľkovej básne Dejiny trávy (v prílohe sa nachádzajú žiacke výstupy).

Výhrady mám voči štruktúre druhej časti, kde jej tretia kapitola by mala tvoriť samostatnú tretiu časť habilitačnej práce, keďže do nej Dr. Lomenčík zaradil aj výskumnú

časť. Priznám sa , že som mala problém zorientovať sa vo výskumnej časti . Má názov **Čítanie s porozumením a interpretácia umeleckého textu v stredoškolskej literárnej edukácii**. V podstate ide o dotazníkový prieskum so štyrmi otázkami , ktorý sa realizoval v priebehu rokov 2002 až 2012 na vzorke vysokoškolákov z troch fakúlt (dve z UMB v Banskej Bystrici a jedna z Katolíckej univerzity v Ružomberku. Spolu išlo o 1052 respondentov. Výsledky dotazníka autor využil v prvej ako motiváciu koncipovania svojej habilitačnej práce. Vyhodnotenie má kvalitatívny charakter. Škoda , že prieskum autor neorientoval aj na vysokoškolské štúdium, či zodpovedá súčasným potrebám praxe.

Štvrtú časť práce tvorí pedagogický experiment . Mám výhrady k použitiu tohto pojmu, pretože tu ide skôr o kvalitatívny a akčný výskum. Dva realizované edukačné modely sú náročné literárno-didaktické projekty a mali za cieľ hlbší prienik do významovej štruktúry v intenciách esteticko-antropologickej koncepcie ako predpokladu na dosiahnutie zmysluplného porozumenia básne. Že boli efektívne, o tom svedčí záverečný rozbor a prílohy z výstupov žiakov.

Záver:

Odborová didaktika podľa môjho názoru patrí k náročným disciplínam , kde v symbióze majú fungovať akoby dva svety. Prepojenie predmetového odboru spolu s pedagogicko-psychologickým transférom do vyučovania literatúry prináša úskalia a široký diapazón odborného zázemia v domácich a inonárodných zdrojoch. Dr. Lomenčík sa snažil uchopiť tieto svety na teoretickej báze aj s neustálymi zmenami, reformami, koncepciami. Lomenčíkova habilitačná práca má rezervy, ale aj úprimnú snahu popasovať sa s doposiaľ celistvo neuchopenou problematikou odborovej didaktiky, kde už nejde iba o transfér literárnej histórie ale o interaktívny proces ústiaci do funkčnej gramotnosti.

Odporúčam habilitačnú prácu **Literárna a didaktická komunikácia v diachrónnom a synchrónnom kontexte v stredoškolskej edukácii** predložiť na obhajobu a po jej úspešnosti udeliť PaedDr. Juliusovi Lomenčíkovi, PhD. vedecko-pedagogickú hodnosť docent v odbore 1.1.10 Odborová didaktika – slovenský jazyk a literatúra.

V Banskej Bystrici 20.8.2013

prof. PhDr. Brigita Šimonová, CSc.